

PRAVOSLAVÍ V HISTORICKÉM, NÁBOŽENSKÉM A KULTURNÍM KONTEXTU

Pravoslavné křesťanství představuje nejednu badatelskou výzvu. Tato výzva má několik akcentů, k nimž patří zejména skutečnost, že pravoslaví má zajímavý a svérázný historický vývoj, jehož uzlové body vytváří na první pohled spory o učení a o jurisdikci, v hlubší rovině lze však za nimi spatřit spíše celkové duchovní a kulturní klima, odlišné na Východě a na Západě, které se promítlo v různých dobách do forem církevního života. Zájmu historiků a religionistů se též tradičně těší nejen dějiny schismatu na přelomu tisíciletí, ale i pokusy o znovusjednocení, přesun těžiška pravoslaví na Rus po pádu Cařihradu a kulturní ráz východních misí, které významným způsobem ovlivnily i středověký česko-moravsko-slovenský prostor. Pravoslavné křesťanství je však pozoruhodné i svou vnitřní organizací, k níž patří vysoký stupeň samostatnosti a samosprávnosti, svými charakteristickými rysy, k níž patří určitý konzervativní poměr k tradici a snahy o uchování víry, a samozřejmě také svou teologií, chápáním autority a bohoslužebným životem.

Pro toho, kdo se zabývá moderními dějinami, je pravoslaví neopominutelné při pochopení a interpretaci formování moderních národů, zejména ve střední a východní Evropě, k pochopení role náboženství při formulování národních cílů a moderního národního vědomí ruského, srbského, bulharského a vědomí mnoha dalších národních skupin. Bádání minulých desetiletí otevřelo otázky vztahu církvi k modernímu státu, otázky rezistence náboženských skupin v rámci režimů, které náboženství nepřejí nebo je dokonce pronásledují, a otázky rezistence náboženství a církvi vůči obecným sekularizačním trendům.

Kolokvium, které pořádaly společně Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura; Centrum pro studium demokracie a kultury; Historický ústav FF MU v Brně a Historický ústav AV ČR v Brně, si kladlo za cíl probrat a v kolegiálním prostředí promyslet některé z těchto historicko-teologicko-kulturních aspektů pravoslavného křesťanství. Akademický zájem umožnil kritický odstup a pojmenování problémů, s nimiž se pravoslaví potýkalo v minulosti i v přítomnosti. K tomuto cíli měly posloužit jednotlivé příspěvky a především následná diskuse. Program kolokvia byl rozčleněn do dvou bloků, prvního spíše historického, druhého teologického a kulturního. Protože se jednalo o velmi zajímavé příspěvky, organizátoři se rozhodli prezentovat většinu z nich vydáním ve Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity, historické řady. Tímto počinem chtějí také sborník otevřít dalším monotematickým okruhům a zajímavým námětům.

Jiří Hanuš

